

Fél évezred ex librisei az OSZK tartalomszolgáltató oldalán

Az Országos Széchényi Könyvtár egyedülálló gyűjteményében a könyvek és a folyóiratok mellett különleges kisgrafikai alkotások is megtalálhatók: a nemzeti könyvtár hazai és nemzetközi viszonylatban is kiemelkedően nagy példányszámú, régi és modern műveket egyaránt tartalmazó ex libris-gyűjteménnyel rendelkezik.

Az OSZK 2023. augusztus 23-án útnak indított Könyvjegytár (<https://konyvjegytar.oszk.hu/>) elnevezésű online tartalomszolgáltatása elsőként a Régi Nyomatványok Tárában található közel 1100 darabos régi ex libris-állományt, valamint a Térkép-, Plakát- és Kisnyomatványtár modern ex librisei gyűjtők neve szerint rendezett, tízezer darabos gyűjteményegységének mintegy 3400 dokumentumát és ezek variánsait teszi szabadon hozzáférhetővé.

Az ex libris alapvető célja kezdetben a könyv tulajdonosának megjelölése volt, így többnyire birtokosának címerét ábrázolta. Az első két ma-

2. kép. Kozma Lajos fametszete, 62×45 mm
(Jelzet: OSZK, Exl.B/814)

1. kép. Junker Keresztély rézmetszete, 68×68 mm
(Jelzet: OSZK, RNYT Exl. 446)

gyar ex libris a 16. századból való: a Nürnbergben metszett alkotások Werbőczy István országbíró, illetve Hans Teilnkes pozsonyi polgár számára készültek. Utóbbi az OSZK állományában is fellelhető, hasonlóan számos 17–18. századi főúri, főpapi ex librishoz, köztük a Batthyányak, a Grassalkovichok, az Illésházyak, a Telekiek és a Széchényiek jórészt heraldikus könyvjegyeihez.

A 19. században a polgárosodás folyamata az egyént előtérbe helyezve magával hozta a címeres mellett a szimbolikus, témás, a megrendelő személyét jellemző ex librisek széles körű elterjedését; immár tudós levéltárosok, könyvtárosok, jogászok, orvosok is készítették ex librist. A 19–20. század fordulójától napjainkig a könyvjegy egyre inkább elszakadt a könyvtől, és önálló gyűjtés tárgyává vált. E kisgrafikák már tematikai sokszínűséget mutatnak, gyakran utalnak a megrendelő foglalkozására, érdeklődési körére, így módon gazdag kultúrtörténeti forrásul szolgálnak a képi anyagot kutatók számára.

A most közzétett anyag modern, 20–21. századi ex librisei között olyan híres személyek könyvjegyei tekinthetők meg, mint Babits Mihály, Bajor Gizzi, Faludy György, Hofi Géza és Illyés Gyula.

A jelesebb ex libris-gyűjtők közül kiemelhető Arady Kálmán orvos, művészettörténész, a régi magyar ex librisek tudós szakértője; Csatkai Endre Kossuth-díjas művészettörténész, múzeumigazgató; Ebergényi Tibor egri könyvtárigazgató; Galambos Ferenc jogtanácsos, bibliográfus és Bély Pál irodalomtörténész, hosszú ideig az OSZK osztályvezetője.

A jelenleg megtekinthető anyag több mint félezer grafikusa közül a modern ex libris-gyűjteményben kiemelkedően sok lap szerepel Fery Antal, Stettner Béla, Andruskó Károly, Kertes-Kollmann Jenő, Haranghy Jenő és Menyhárt József művészekről. Az ex librisek készítői közt említhető még többek között Kékesi László, Kós Károly, Sassy Attila, Szoboszlai Mata János, Vadász Endre és Vén Zoltán neve.

A Könyvjegytár többféle irányt mutat a témában való eligazodáshoz, a nyitólapon három fő kategóriában nyújtva keresési lehetőséget: nevezetes személyek, népszerű tematikák és földrajzi helyek szerint. A nevezetes emberek kapcsán híres grafikusok, metszők; híres gyűjtők, megrendelők és a grafikákon bemutatott személyek szerint csoportosítva szerepelnek alkotások. Utóbbi részben külön hangsúlyt kap az idén évfordulós

jeles költőink, íróink prezentálása, köztük a Petőfi- és Madách-bicentenárium alkalmából a Petőfi Sándor és Madách Imre személyét és műveit idéző ex librisek.

A 110 éve született Weöres Sándor és a 140 éve született Babits Mihály maga is készített könyvjegyet, emellett az utókor is számos ex librist alkotott az emlékükre, akárcsak a Babitscsal egy évben született Juhász Gyulára emlékezve. Az idén 250 éve született Csokonai Vitéz Mihályra és a 40 éve elhunyt Illyés Gyulára vonatkozóan is több ex libris szerepel a Könyvjegytárban.

3. kép. Nagy László Lázár rézkarca (1983), 104×90 mm (Jelzet: OSZK, Exl.H/419)

4. kép. Torró Vilmos linómetszete (1983), 113×85 mm (Jelzet: OSZK, Exl.Sz/490)

A modern ex librisek tematikai változatosságát a népszerű tematikák közt fellelhető 12 témacsoport szemlélteti, amelyek közt mindenki megtalálhatja a neki tetsző motívumkincset: betűgrafika; könyv, olvasás; foglalkozás; zene, tánc; néprajz; mitológia; vallás, egyház; közlekedés; épület, szobor; címer; növény; állat. A régi ex librisek jellegükönél fogva a címeresek között képviseltetik magukat nagy számban. A földrajzi helyek külön, három fő alkategóriában szerepelnek: domborzati formák, felszíni vizek, települések.

A képek böngészéséhez a részletesebb eligazodást a komplex kereső is biztosítja. A gyűjtemény

5. kép. Andraskó Károly fametszete, 89×68 mm
(felzet: OSZK, Exl.G/150)

ményről menüben Régi és modern ex librisek az OSZK gyűjteményében címmel a műfaj történetét és a nevesebb gyűjtőket, alkotókat ismertető tanulmány – melynek szerzője Vasné dr. Tóth Kornélia, az OSZK tudományos kutatója – segíti az ex librisek világában való eligazodást.

A nemzeti könyvtár grafikai anyagának egy különleges kultúrtörténeti értékét képviselik ezek a dokumentumok, melyek bemutatása a Könyvjegytár honlapon a későbbiekben tovább fog bővülni a Térkép-, Plakát- és Kisnyomtatványtár gyűjtők neve szerint rendezett tízezres gyűjteményrészének többi darabjával és külön egységekben őrzött ex libris-hagyatékaival is.

A honlapról számos sajtóhír jelent meg már az indulás napjától, többek között a Magyar Nemzet, a Magyar Hírlap, a Litera, a Prae, a Könyves Magazin, a Múlt-kor történelmi magazin online híradásait olvashatjuk. Az M1, M5 televízió és a Kossuth Rádió is interjút készített az ex librisek OSZK-beli feldolgozójával és szakértőjével, Vasné dr. Tóth Kornéliával.

Forrás: Könyvjegytár, az Országos Széchényi Könyvtár honlapja, 2023. 08. 23., <https://oszk.hu/hirek/konyvjegytar>

pnyme állásbörze

Nyomdaipari **ÁLLÁS** Börze

 allas.pnyme.hu